

Lluís Llach

“Sóc més ‘madame’ que abans”

Lluís Llach (Verges, 1948) cantant i compositor. Aquests dies acaba d'aparèixer el seu últim disc, *Ara*, amb el qual commemora vint-i-cinc anys d'ofici a través de les cançons més representatives del seu repertori enregistrades en directe.

El seu pare era alcalde?

—Sí.

—Alcalde franquista.

—És clar. Vint anys.

—¿I això va influir perquè vostè fóra un xiquet repel·lent?

—Segurament, sí. I més tard perquè fos d'esquerra, encara que sigui per portar la contrària.

—Fill de l'alcalde, vostè seria el rei al seu poble, ¿no?

—Nooo. En un poble petit, no.

—Més al meu favor.

—A l'Empordà, no. No voldria ser rasta, però a l'Empordà no. Era molt més important el fet que fóra el fill del metge. Jo era repel·lent de mena. No és que fóra un nen consentit per la gent del poble, era repel·lent perquè jo era un repel·lent.

—¿I com ho va superar?

—Penso que no ho he superat encara. No, escolta'm: suposo que el viure és un bon aprenentatge de superació. Quan dic nen repel·lent, em refereixo molt a un nen que tenia molta facilitat amb els estudis, que tenia tots els problemes solucionats.

—¿Com se li va trencar aquell paisatge d'excel·lents i d'almívar?

—En venir a la Universitat a Barcelona. Se'm trenquen els arbres i es converteixen en antenes de televisió i els excel·lents en suspensos durant dos anys d'enginyeria. Jo sóc una persona sense vocació. I resolc aquesta manca de vocació intentant, d'una banda, donar gust als meus pares per no desenganyar-los, i de l'altra, seguint una lògica ximple d'aquelles de tu serveixes per a matemàtiques, doncs enginyer.

—Se l'acusa d'haver introduït el piano en la cançó.

—Home, però això seria un mèrit. ¿Per què dius que se m'acusa?

—M'imagino que el piano seria poc menys que de dreta, mentre que la guitarra seria d'esquerra. O així.

—Nooo. És la primera vegada que em

fan aquesta observació. Però si fins Narcís Serra, que és d'esquerres, el toca... El piano era un problema d'estructura. Per portar un piano havies, primer, de tenir diners per comprar-lo, i això feia una selecció, i després havies de tenir maneres de transportar-lo, i això només ho podia fer algú que professionalment funcionés molt bé. I després, hi havia gent que funcionava bé però que la seva educació musical no venia del piano. Perquè en aquest país tot-hom venia de la guitarra.

—¿Quina relació manté vostè amb el piano i la guitarra? ¿Es idèntica?

—No, és molt diferent. El meu instrument, el que m'ho ha ensenyat tot, és el piano; el que m'ho ha permès tot, la guitarra. El piano és un instrument molt més pedagògic, inclús ja visualment. El teclat és l'explicació matemàtica de la música. I la guitarra és una altra història. O sigui, amb el piano m'hi sento molt millor. Segurament, si és que sóc compositor, que ho dubto molt, és gràcies al piano, però sóc cantant gràcies a la guitarra.

—¿Es greu ser cantautor?

—Home, amb aspirines i amb aneurols es pot suportar.

—¿I és funcional cantar en català?

—Sssssí. Per mi, sí. Tu em preguntes si és funcional, i per un cantautor la seva funció és cantar a gust. Ara: si em preguntes si és fàcil...

—Vostè no viu només de cantar a gust.

—Home, totes les coses són més difícils, però jo m'ho he passat molt bé. Sí que requereix una sèrie d'idees clares sobre una sèrie de futurs, i entendre els mecanismes de mercat i de funcionament. I entendre-les també vol dir acceptar-les. I saber que quan firmes per una casa de discos, la casa de discos t'ha de dir que has de cantar en castellà.

—¿L'han temptat econòmicament per cantar en castellà?

—És clar.

—¿Substanciosament?

—Molt substanciosament. Xifres grosses.

—¿No ha cantat mai en castellà, ni en la dutxa?

—En la dutxa, sí. El “Yo te diré” la canto molt. M'agrada. I per Nadal, quan són amics a casa, “Los ejes de mi carreta”, m'agrada molt cantar-la.

—¿No s'ha mitificat excessivament la nova cançó?

—Si és així, serà perquè el país ho necessitava.

—I ara mateix, ¿és viva, és morta, és morta-viva o quin és el seu estat clínic?

—Es normal. O sigui, aquest país dona això.

—¿La cançó, contra Franco sonava millor?

—S'escoltava millor.

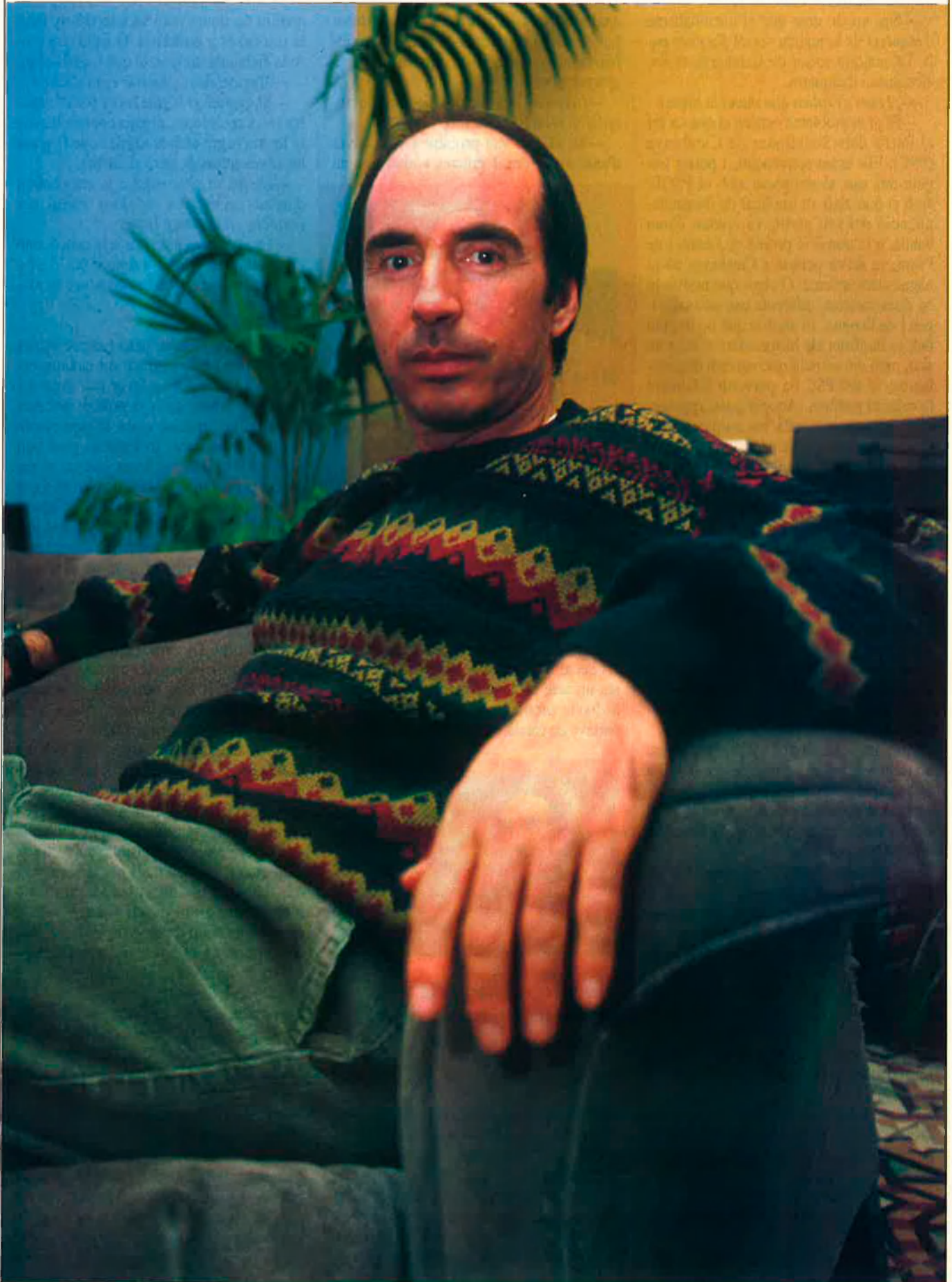
—¿La van instrumentalitzar amb abús els polítics?

—Sí, però gràcies a Déu, també. Perquè nosaltres érem això, un instrument. Érem excuses. Els polítics ens van fer servir, el nostre problema va ser frenar i triar per qui volíem ser utilitzats o no. Però és lògic i coherent, i jo diria que intel·ligent i necessari, que nosaltres els servíssim de mitjans de comunicació, ja que en aquell moment no n'hi havia d'altres.

—¿El preu d'aquella instrumentalització era aquesta desídia d'ara?

—És que nosaltres vam arribar a ser massa importants. En política és molt difícil d'acceptar que un grup de pressió, que no se sap d'on ve, tingui tant poder de convocatòria com nosaltres teníem entre l'any 74 i el 80. A més, nosaltres hem estat molt difícils per a ells. Jo, per exemple, sóc una persona que intento, en un moment en què el nacionalisme està representat entre cometes per Pujol, doncs intento demostrar que hi ha un nacionalisme que pugui ser d'una altra manera, d'esquerra. I tot això empenyava.

—¿Però el nacionalisme d'esquerra és factible o això és el viatge a Itaca?

—No, no. Jo crec que el nacionalisme d'esquerra és la realitat social d'aquest país. La majoria social de Catalunya és nacionalista i d'esquerra.

—*¿I com s'explica que mana la dreta?*

—El gran problema està en el que va fer el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC). Ells estan convençuts, i potser tinguin raó, que el seu pacte amb el PSOE, amb el que això va implicar de descatalanització del seu partit, va ajudar, d'una banda, a la transició pròpia de l'estat, i de l'altra, va servir perquè a Catalunya no hi hagués lerrouxisme. O sigui que només hi ha dues societats diferents per raons d'origen i de llengua. Jo no diré que no tinguin raó, ja ho diran els historiadors si és o no així, però em sembla que aquesta descatalanització del PSC ha pervertit totalment la relació política. Aquest país, que tothom ho sap —i a més les enquestes ho diuen—, malgrat que és pactista i conservador, en política li agrada ser una mica progressista, que socialment seria una esquerra moderada, que representaria perfectament el PSC. I també ho diuen les enquestes: aquest país, pel que fa a l'alliberament nacional, és nacionalista, prefereix viure en un país tan lliure com sigui possible. Doncs pel fet que qui hauria d'ocupar aquell lloc, el PSC, pels seus compromisos deixa de fer aquesta funció, això crea una perversió política que fa que una dreta, que en aquest país no guanyaria socialment, ocupi el poder a través d'una proclamació molt evident del nacionalisme.

Que, per cert, també es perverteix ara una altra vegada, perquè de cóp i volta apareix per l'esquerra Colom amb la moderació, i potser comenci a ocupar, si el PSC no reacciona a temps, l'espai que hauria d'ocupar el PSC.

—*¿Com conceptua la refundació d'Espanya de Pasqual Maragall?*

—La conceptuo com la necessitat psicològica d'un catalanista que es veu abocat a mantenir relacions de poder amb la política actual de l'estat espanyol. Abans d'anar a un psiquiatre i seure al sofà, doncs s'han de buscar solucions i inventar coses. A mi, per favor, que no em portin els ministeris. ¡Déu me'n guard que es descentralitzi d'aquesta manera això! Amb un poder ja en tenim prou, per favor. Però jo ho contemplo com una necessitat d'aquesta gent que en el fons han mamat cultura catalana i nacionalisme català mentre l'avi els cantava cançons.

—*Des del punt de vista de la imaginació, ¿no troba a faltar l'estímul de la censura?*

—No, però he de dir que a canvi em va

ajudar a saber fer lletres. Haver de treballar des de la metàfora em va acostar a les formulacions literàries, em va ajudar a aprendre l'ofici.

—*I damunt vostè es va fer internacional gràcies a la dictadura.*

—Sí, sí. Em van prohibir i vaig haver d'anar-me'n fora. I gràcies a això tinc un

JORDI MORERA

“La descatalanització del PSC ha pervertit totalment la relació política a Catalunya”.

cert lloc professional a la francofonia i Alemanya i tal.

—*¿Quina classe de cantant hauria estat vostè sense la dictadura?*

—No en tinc ni idea. Més que sense la dictadura, sense l'atzar. Quan vaig entrar als Setze Jutges, cantar en català per mi no era un acte nacionalista. Al meu poble no hi havia problema català perquè tothom parlava en català. Vaig descobrir el proble-

JORDI MORERA

“Amb Joan Fuster vaig tenir algunes relacions confessables i algunes inconfessables”.

ma català a Barcelona. Aleshores, si en comptes de portar-me a fer la prova als Setze Jutges, em porten a una multinacional que em diu canti en anglès, doncs ¿per què no? O sigui que l'atzar intervé molt. Després, clar, un va coneixent la realitat en què és viu. I si va a cantar a l'Empordà amb el Setze Jutges i veu que la guàrdia

civil hi és, doncs això va educant-te. Però la reacció és a posteriori. O sigui que sense la dictadura tampoc sé què hagués estat.

—*Musicalment, ¿hauria estat distint?*

—Sí, perquè crec que no es poden separar les coses. Home, alguna concomitància hi hauria hagut amb la música que faig per les fibres sensuais, però sí, distint.

—*De fet, la seua música ja era distinta a la que segregaven els altres. Pense, per exemple, en la cançó Irene.*

—Es que jo vaig arribar a la cançó amb uns paràmetres molt vulgars, per dir-ho d'alguna manera. A mi m'agradava la música.

—*¿Això era delictes?*

—No estava penat, però tampoc estava especialment ben vist. En tot cas, no era una cosa que jugués a favor teu. Jugava a favor teu potser amb el públic; notaves que amb una música maca la gent responia millor. En canvi jo tenia un gran buit pel cantó de la lletra, i sort que no sé per quins set sous n'era conscient. No calia que m'ho diguessin. Ja ho veia. I potser aquest esperit crític em va fer anar aprenent una miqueta, anar dissimulant la mancança. Però és veritat que el món de la cançó eren lletraferits quasi tots. Amb algunes excepcions. En part sonaven distintes per això. Molts d'ells no eren cantants, ni pretenien ser-ho. Després, perquè davant del panorama de la música espanyola eren una alternativa. I aquesta alternativa venia molt influenciada per la cançó francesa.

—*¿Qui marcava les pautes?*

—Ah, ningú. Bé, jo vaig arribar tard, en el 67. Pensa que els Setze Jutges no han desaparegut mai perquè mai s'han dissolt, però deixen d'actuar com a tals en el 69. I durant els anys que ho vaig viure s'intentava prendre algunes decisions col·lectives, però cadascú anava molt per la seva banda. Ens unia la feina i les idees: més o menys tots érem catalanistes i més o menys tots érem d'esquerra. Però tot això es va trencar i va haver un gran terrabastall en la discussió monolingüisme-bilingüisme amb Serrat.

Serrat a més era una persona molt estimada per tots els Jutges. Molt. I a més mantenia una actitud d'esquerra clara i havia mantingut una actitud nacionalista claríssima. Jo, curiosament —i és una cosa que em sorprèn encara—, estava més influenciat a nivell de catalanisme per Serrat que no per Raimon. El de Raimon era un llenguatge polític més depurat, però Serrat era d'aquella gent que quan feia una actuació deia: ¡jo no cantaré mai en castellà mentre no hi hagi escoles en català, mentre no hi hagi televisió en català...! I això

en l'any 67 jo ho llegia i m'impressionava. A banda que musicalment, Serrat m'agradava molt. Bé, a partir d'aquí ja cadascú va haver-se de definir amb un compromís molt personal, perquè hi va haver grans tensions amistoses.

—*¿Ara mateix els uneix o els separa alguna cosa?*

—Ens uneixen els records i ens separen les diferències i algunes qualitats humanes maques.

—*En alguna ocasió ha insinuat que es retiraria.*

—No: jo dic que estic disposat sempre a retirar-me ja. Punt. Ara: no ho tinc planificat.

—*¿Això vol dir que ha guanyat suficients diners com per retirar-se?*

—Sí, però jo no ho associo a això. Que n'he guanyat, és claríssim. No tants com

molta gent es pensa. Per viure bé, per tenir mitjans i per poder pensar que si avui em retiro doncs no passaria gana, però res més. Però no és per això. Jo vinc molt educat de l'època franquista. En el franquisme jo vaig viure sempre pensant que cantar, per mi, era una cosa de més a més. I quan es va acabar el franquisme sempre vaig estar preparat per plegar quan fos. I ha estat una obsessió. Després, no m'hi veig vell cantant, encara que d'aquí vint anys encara estigui fent allà *L'estaca* com un imbècil.

—*¿Amb Joan Fuster va tenir relació?*

—Algunes confessables i algunes inconfessables. Però no puc caure en la tentació de dir que vaig ser *amic* —ara ho són tots— sinó que va ser un conegut amb qui sempre em vaig trobar per coses maques. L'altre dia, en l'homenatge dels Premis Octubre, em va passar una cosa molt curiosa. Havia de cantar "*Criatura dolcíssima*", i no sabia com resoldre-ho. I fixa't si fa anys que la canto. I vaig tancar els ulls perquè, si no, no podia cantar-la. I a mesura que anava dient la lletra, anava posant-me content perquè allí, entre tanta taula, tantes flors i tantes autoritats, parlar de la *cuixa* d'en Fuster, del cos que estimava i les seves fruïcions i frustracions, em va semblar magnífic.

—*¿I amb Josep Pla, va tenir relació?*

—No, amb Pla no. Pla era un home de dreta, rural, que segurament no estava còmode amb la dictadura. Com a empordanès, era amant de la dialèctica i la dis-

cussió, i com molts empordanesos s'aprofitava de la tramuntana.

—*Això és un filó d'or.*

—Clar, home. I sens dubte, és un gran escriptor. Un dels millors que té la literatura catalana. Trobo bé que no se li donés el Premi d'Honor.

—*¿Per?*

—Entre altres coses, perquè el Premi d'Honor no era un premi literari. El dia que el Premi d'Honor sigui només un premi literari, i ens ho hauran d'avisar, aleshores al primer que li l'han de donar és a en Pla.

—*En l'última novel·la, Terenci Moix l'anomena Lluís Nyap.*

—*¿Es fantàstic! No he comprat el llibre perquè normalment Terenci em cansa, però és fantàstic. Ho trobo enginyós, maco, divertit...*

L'home que convocava massa

Aquest home amb l'aspecte assaltat permanentment per la grip és propietari d'una veu que quan arriba al punt d'ebullició i excitació és capaç de tots els registres i deixa els pèls erectes. El seu pecat original va ser introduir un piano en una guerrilla de guitarras i crits, i va agreujar la situació amb la seua enorme capacitat de convocatòria, però en el moment de la resurrecció encara no havia dimitit, gràcies a la passió inconfessable de la música.

—*Està a punt de traure un nou disc, un compendi d'èxits, en directe.*

—No, d'èxits no. Sempre hi ha una riarella entre nosaltres, però ho dic sincerament. Hi ha algunes cançons que no ho han estat, i van des de l'any 67 al 92. És un disc cronològic, amb cançons molt representatives.

—*¿Les ha reversionat?*

—És que el disc es diu *Ara* perquè jo no sé viure del meu passat. Sóc un cretí. No sé rendibilitzar el meu passat.

—*¿Ha canviat alguna de les lletres?*

—Algunes les he revisat una miqueta. He fet una estrofa nova a "*La madame*", per demanar-li perdó.

—*¿I això?*

—Perquè potser jo ara sóc més *madame* que abans. És que en els anys 60 als turistes se'ls feia culpables de tot. Incapaços com érem de reconèixer que Franco es

moriria al llit, pensàvem que Franco vivia gràcies al turisme. Aleshores jo acusava una turista de coses que en el fons eren virtuts. Perquè els turistes ens van ensenyar la tolerància, la llibertat, el sexe...

—*Ha canviat de discogràfica, i el seu manager m'ha explicat que amb aquesta operació no es depenia de Madrid.*

—Això és molt important. Hi ha una falta, de vegades, de comprensió de llenguatge, de mentalitat.

—*Tenia entès que, segons com, Madrid el tracta sempre millor que Barcelona.*

—Ah, però en aquest cas no té res a veure amb això. És un problema de llenguatge. De mentalitat. Ells viuen allà. Amb la SER, amb Radio Nacional, TV1,... *¿Es fantàstic! I a més ens va molt bé, a nosaltres, utilitzar aquells mitjans,* però el que és el meu mercat natural, que són els Països Catalans, està en un altre context. Una cosa vull deixar ben clara: estic molt content de Sony i d'Ariola, de totes les multinacionals. Han estat sempre molt respectuoses i no hi he tingut cap problema de caire ni polític ni personal. Res. Mai. I han complert sempre el que han promès.

—*¿Es cert que té problemes de local per a poder actuar a València.*

—Sí. Amb l'ajuntament que hi ha és impossible anar per part dels locals de l'ajuntament. Després, el Teatre Principal està sempre ocupadíssim —jo no sé si tampoc caic bé a l'administració socialista, suposo que sí—. A l'Olimpia és impossible, perquè sempre hi ha ballets rusos. Aleshores no se sap massa bé on anar.

—*Ha parlat de l'amistat amb l'administració socialista. ¿Van variar les seues relacions amb els socialistes després de querellar-se amb Felipe González per l'entrada en l'OTAN?*

—I molt que van variar. No ho van fer mai notòriament, però la diferència de contractació en l'estat espanyol es va notar. Jo anava molt a cantar contractat pels ajuntaments i això es va tallar en sec. Però en sec. A València va tenir les seves conseqüències també, i aquí a Catalunya va ser menor perquè el meu poder de convocatòria era massa fort.

Miquel Alberola